

## Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 2015, Αρ. 1 (2015)

Λειτουργίες νόησης και λόγου στη συμπεριφορά, στην εκπαίδευση και στην ειδική αγωγή: Πρακτικά 5ου Συνεδρίου



ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ  
ΤΟΜΕΑΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ Π.Τ.Δ.Ε.  
ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΨΥΧΟΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ  
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

### 5<sup>ο</sup> ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ 19-21 Ιουνίου 2015

Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας και  
Θρησκευμάτων

« Λειτουργίες νόησης και λόγου στη συμπεριφορά,  
στην εκπαίδευση και στην ειδική αγωγή »

### ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2016

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Παπαδάτος Γεώργιος  
Πολυγρονουπούλου Σταυρούλα  
Μπαστάς Αγγελική

ISSN: 2529-1157

ΑΘΗΝΑ

Η αγωγή δημιουργικών μαθητών εξασφαλίζει την  
ποιότητα στην εκπαίδευση και γαλουχεί πολίτες  
με καινοτόμες ιδέες

*Αικατερίνη Κονιδάρη*

doi: [10.12681/edusc.268](https://doi.org/10.12681/edusc.268)

### Βιβλιογραφική αναφορά:

Κονιδάρη Α. (2016). Η αγωγή δημιουργικών μαθητών εξασφαλίζει την ποιότητα στην εκπαίδευση και γαλουχεί πολίτες με καινοτόμες ιδέες. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2015(1)*, 662-675.  
<https://doi.org/10.12681/edusc.268>

## **Η αγωγή δημιουργικών μαθητών εξασφαλίζει την ποιότητα στην εκπαίδευση και γαλουχεί πολίτες με καινοτόμες ιδέες.**

Κονιδάρη Αικατερίνη  
ΠΕ06, Αγγλικής Φιλολογίας,  
E-mail: [aikaterini.konidari@gmail.com](mailto:aikaterini.konidari@gmail.com)

### **Περίληψη**

Η δημιουργικότητα μυεί τους μαθητές στην ευελιξία της σκέψης, την εφευρετικότητα και την καινοτομία. Η αποκλίνουσα νόηση, όντας ελεύθερη πνευματική διεργασία, συνεισφέρει στη μεταγνώση-μέσω των επιτυχημένων συσχετισμών- και συντελεί στη συνέχιση της μάθησης και στη μεταβίβαση του γνωστικού αντικειμένου και σε άλλους τομείς. Η καλλιέργεια της δημιουργικότητας ενθαρρύνει τη δοκιμή και την αυτενέργεια, αποδεσμεύοντας τις δυνάμεις της φαντασίας. Είναι μια δια βίου διαδικασία που προάγει τόσο το άτομο όσο και το σύνολο. Το σχολείο θεωρείται ότι είναι ο τόπος όπου σφυρηλατείται ο χαρακτήρας δίνοντας τη δυνατότητα στο άτομο να αναλάβει πρωτοβουλία. Προωθείται, όμως, η δημιουργικότητα μέσα από την αγωγή; Κατά πόσο οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν και με ποια μέσα; Η ενσωμάτωση της μοντέρνας τεχνολογίας αλλά και ο εμπλουτισμός του σχολικού προγράμματος αποτελούν καίρια ζητήματα για την ποιότητα της εκπαίδευσης. Η αγωγή μέσω μοντέλων δημιουργικότητας είναι ο βασικός πυρήνας από όπου ξεκινά η εκπαιδευτική διαδικασία. Αν η εκπαίδευση καταπνίγει τη δημιουργικότητα, οι μαθητές καταλήγουν να είναι επιφυλακτικοί, παθητικοί δέκτες. Τελικά, επιζητούμε μαθητές και κατά επέκταση αυριανούς πολίτες, χαρακτηριζόμενους από αδράνεια ή ευέλικτους και εφευρετικούς με ιδέες καινοτόμες; Πώς λοιπόν η γαλούχηση ατόμων με δημιουργικότητα υπήρξε ανέκαθεν πρωταρχικός σκοπός καθώς επίσης και το ζητούμενο της εκπαίδευσης;

**Λέξεις-Κλειδιά:** εφευρετικότητα, καινοτομία, αποκλίνουσα νόηση, μεταγνώση, ποιότητα εκπαίδευσης, δημιουργικότητα

### **Abstract**

Creativity initiates pupils into the flexibility of thought, inventiveness and innovation. Divergent thinking, being a free spiritual elaboration, contributes to metacognition – through successful associations- and conduces to the continuation of learning and the transition of the cognitive object to other fields. The nourishment of creativity encourages trial and pro-activity by releasing the powers of imagination. It is a long-life process that promotes the individual as well as the whole. School is supposed to be the place where one's character is formed, giving the individual the ability to take the initiative. However, is creativity promoted through schooling? Up to which point do teachers, themselves, contribute and with which means? The integration of modern technology in conjunction with the enrichment of the curriculum constitutes a central issue regarding the quality of education. Schooling, with the help of creativity models, is the basic core from which the educational process begins. If education surpasses creativity, students end up being cautious, passive receivers. Finally, are we looking for pupils and -in the long run- future citizens characterized by stagnancy or flexible as well as innovative with pioneering ideas? How, thus, the nurturing of individuals with creativity has always been not only the primary concern but also the objective of education?

**Key Words:** inventiveness, innovation, divergent thinking, metacognition, creativity, quality of education

### **Εισαγωγή**

Σημαντικές τροποποιήσεις έχουν, πρόσφατα, παρατηρηθεί στις παιδαγωγικές αρχές της εκπαίδευσης καθώς αλλάζουν τα επιστημολογικά δεδομένα και οι έρευνες παρουσιάζουν νέες συνιστώσες της μάθησης. Οι απαιτήσεις της εποχής προσαρμόζουν το άτομο να μαθαίνει δια βίου, να είναι σε θέση να παράγει και να διακρίνεται από καινοτομία. Οι δεξιότητες και η διαχείριση της πληροφορίας είναι αυτά που κυρίως χαρακτηρίζουν την ποιοτική εκπαίδευση. Παρόλο που η ποιότητα της εκπαίδευσης είναι αμφιλεγόμενη, στις μέρες μας, η κρατούσα αντίληψη την ταυτίζει σχεδόν με την αποτελεσματικότητα του σχολείου (Τσούλιας, 2013).<sup>1</sup> Η Δρουσιώτη, από την πλευρά της, αναφέρει ότι σύμφωνα με τη διακήρυξη της Unicef (2000), η Ποιότητα στην Εκπαίδευση σημαίνει ότι το επίκεντρο είναι ο μαθητής και εξασφαλίζει ότι δεν θα γίνονται διακρίσεις ανάμεσα στους μαθητές. Γίνεται, επίσης, λόγος για τη δια βίου μάθηση, τις δεξιότητες των εκπαιδευτικών αλλά και την ποικιλία στις μεθόδους διδασκαλίας (Δρουσιώτη, 2010).<sup>2</sup> Σε αυτό το σημείο είναι χρήσιμο να αναφερθεί ότι σημαντικός παράγοντας της εκπαίδευσης είναι και το περιβάλλον στο οποίο αυτή διαδραματίζεται. Όπου τονίζεται η συμμόρφωση και διατήρηση της παράδοσης, οι μαθητές γίνονται δεξιότεχνες αλλά όχι δημιουργικοί. Κατά τον Halpern (όπως αναφέρεται στο Κωσταρίδου-Ευκλείδη, 1989) περιβάλλον που αγαπά τη μάθηση αμείβει τις δημιουργικές προσπάθειες, προσφέρει γνώση πανεπιστημιακού επιπέδου, δίνει νέες ιδέες και δουλεύει πολύ σε διανοητικό επίπεδο, είναι περιβάλλον που προάγει τη δημιουργικότητα (σελ. 1335). Αντίθετα, το ενθαρρυντικό περιβάλλον εκπαίδευσης σε συνδυασμό με τη δημιουργικότητα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της φαντασίας και στην επινόηση καινοτόμων συσχετισμών. Αν θέλουμε να διδάξουμε σε κάποιον να σκέφτεται, πρέπει πρώτα να του μάθουμε να επινοεί (Ροντάρι, 1994, σελ. 217, 218). Η δημιουργικότητα μυεί τους μαθητές στην ευελιξία της σκέψης και στην παραγωγή πρωτοποριακών ιδεών. Ενθαρρύνει τη δοκιμή και την αυτενέργεια. Αποδεσμεύει τις δυνάμεις της φαντασίας, δεν οδηγεί στις παγίδες του στείρου εγκυκλοπαιδισμού. Φαντασία, μνήμη και νόηση συνεργάζονται (Μπενέκος, 1989, σελ. 1347, Τόμος 3). Μεταλαμπαδεύει από την πλευρά της η φαντασία τις ιδέες που προάγουν τόσο το άτομο όσο και το σύνολο.

### **Δημιουργικότητα, Φαντασία και Νοημοσύνη**

Αν προσπαθούσαμε να ορίσουμε τη δημιουργικότητα θα λέγαμε ότι είναι μια συνδυαστική διαδικασία, αποτελεί τη γέννηση μιας καινούριας ιδέας και βασίζεται στις ακόλουθες αρχές: Αρχή εμπειρίας (βιωματική μάθηση), αρχή σχέσης (διασυνδέσεις εννοιών, μεταγνώση) και στην αρχή της συσχέτισης. Η δημιουργικότητα αποτελεί εδώ και πολλά χρόνια θέμα ενδιαφέροντος και αντικείμενο μελέτης των ψυχολόγων, οι οποίοι την αναλύουν από διαφορετικές πλευρές. Από κοινωνιοπολιτισμική άποψη, οι ειδικοί προσπαθούν να αποδείξουν, ότι η καινοτομία, όσο πολύπλοκη και αν είναι, προέρχεται από τη σκέψη στην κοινή της μορφή και την ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των ατόμων. Η δημιουργικότητα και εφευρετικότητα δεν πηγάζουν μόνο μέσα από το μυαλό μας αλλά είναι αποτέλεσμα της διάδρασης που προκύπτει από τις σκέψεις των ατόμων και ενός κοινωνιοπολιτισμικού περιγύρου που έχει ουσιαστική σημασία (Decortis, Lentini, 2009).<sup>3</sup>

Το παιδί χρειάζεται, για να θρέψει τη φαντασία του, να μπορεί να αναπτυχθεί μέσα σε ένα περιβάλλον πλούσιο σε κίνητρα και ερεθίσματα προς κάθε κατεύθυνση (Ροντάρι,

---

1. <https://anthologio.wordpress.com/2013/03/26/6-i-17/>

2. [www.antibaro.gr/article/1128](http://www.antibaro.gr/article/1128)

3. <http://www.openeducationeuropa.eu/el/paper/%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BD%CE%BF%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%B9%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1>

1994,σελ.204).Τα ερεθίσματα είναι απαραίτητα για ψυχική διέγερση: η επίσκεψη σε ένα μουσείο, η προβολή μιας σειράς σλάιτς, ή μιας ταινίας, ένα επίκαιρο θέμα, μια συζήτηση, ακόμη και ένα σύντομο ποίημα ή ένα τραγούδι μπορούν να αποτελέσουν ερεθίσματα για δημιουργική δραστηριότητα (Κάνιστρα,1991,σελ.62). Παρατηρείται συχνά το φαινόμενο να ζητάμε από τα παιδιά να αναλογιστούν καταστάσεις συνηθισμένες, αλλά τότε είναι σαν να τα υποχρεώνουμε να σκεφτούν με το ζόρι κάτι βαρετό που το θεωρούν χάσιμο χρόνου και γι' αυτό δεν το κάνουν. Εχθρός της σκέψης είναι η ανία. Τη σκέψη πρέπει να την προορίζουμε για το νέο, το πρόσκαιρο, το προβληματικό(Ροντάρι,1994,σελ.218). Ξεφεύγοντας από την εξέταση αποκλειστικά και μόνο των γνώσεων, προσανατολιζόμαστε στην ουσία της μάθησης. Πολλά έχουν αλλάξει χάρη στη θεωρία του Gardner,όσον αφορά στην κατανόηση βαθύτερων εννοιών και κλάδων επιστημονικών, τους τρόπους επίλυσης ποικίλων προβλημάτων αλλά και την αξιοποίηση της γνώσης. Όπου εφαρμόζονται οι αρχές της πολλαπλής νοημοσύνης, αναδύεται μια καινούρια σχολική κοινότητα με κεντρικό πυρήνα τη βιωματική μάθηση, δίνοντας την ευκαιρία στον εκπαιδευτικό να αξιολογήσει τα ατομικά χαρακτηριστικά των μαθητών οδηγώντας τους έτσι στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Οι ιδιαίτερες κλίσεις λαμβάνονται υπόψη, τα προγράμματα αποκτούν ελαστικότητα και η ουσία είναι να αναδυθεί και όχι να εγκλωβιστεί με ισοπεδωτικό τρόπο η όποια δημιουργική πλευρά του καθενός υπάρχει(Παππά,2012).<sup>4</sup>

Στο σημείο αυτό θα ήταν χρήσιμο να γίνει μνεία στη νοημοσύνη, που αποτελείται κυρίως από πέντε διαφορετικούς τύπους γνωστικών διεργασιών: την κατανόηση, τη μνήμη, τη συγκλίνουσα νόηση, την αποκλίνουσα νόηση και την αξιολόγηση( Κάνιστρα,1991, σελ.29). Η δημιουργικότητα καλύπτεται από ένα (λειτουργικό ) μέρος της νοημοσύνης ,αυτό που ο Guilford ονομάζει αποκλίνουσα σκέψη (divergent thinking, δημιουργική σκέψη). Οι επιμέρους ιδιότητες της αποκλίνουσας σκέψης είναι η ευχέρεια παραγωγής , η ευελιξία , η πρωτοτυπία και επεξεργασία (σχεδιασμός – οργάνωση)(Μπενέκος,1989,σ.1344).Η αποκλίνουσα νόηση είναι μια ελεύθερη πνευματική διεργασία, η οποία χαρακτηρίζεται από την αναζήτηση πολλών δυνατών απόψεων ή λύσεων και συνδυασμών, ακόμα και στα πιο κοινά προβλήματα. Ανακαλύπτει νέες δομές και διαδικασίες, παράγει ασυνήθεις ιδέες, επινοεί νέα μέσα, μεταβιβάζει εύκολα μια μάθηση από μια κατάσταση σε άλλες διαφορετικές (Κάνιστρα,1991, σελ.29). Η αποκλίνουσα νόηση σηματοδοτεί τον πυρήνα της δημιουργικότητας (Παρασκευόπουλος,1985).Αντικείμενο της δεν είναι , όπως συμβαίνει στα παραδοσιακά τεστ γενικής κατανόησης, η εύρεση μιας μοναδικής σωστής λύσης , αλλά η καταγραφή της ποικιλίας και της πρωτοτυπίας των απαντήσεων , καθώς και της αφθονίας των ιδεών και των αναδομήσεων. Συνεισφέρει στη μεταγνώση-μέσω των επιτυχημένων συσχετισμών- και συντελεί στη συνέχιση της μάθησης και στη μεταβίβαση του γνωστικού αντικειμένου και σε άλλους τομείς(Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια -Λεξικό,1989, Τόμος 2).

### **Αγωγή, Δημιουργικότητα και Τεστ Νοημοσύνης**

Στην περίπτωση που η εκπαίδευση καταπνίγει τη δημιουργικότητα, συρρικνώνοντας την ενεργητική διάθεση, οι μαθητές καταλήγουν να είναι επιφυλακτικοί, παθητικοί δέκτες. Μήπως οι δάσκαλοι δεν είναι πολύ καλοί κριτές της δημιουργικότητας όταν συγχέουν την εξυπνάδα με τη δημιουργικότητα, ή δεν είναι ανοικτοί οι ίδιοι στη διαφορετικότητα αλλά επηρεάζονται κυρίως από ότι θεωρείται κοινωνικά αποδεκτή συμπεριφορά; Όταν ο

---

4. <https://pappanna.wordpress.com/.../η-θεωρία-της-πολλαπλής-νοημοσύνης-howard-gardner/>

εκπαιδευτικός δεν ενθαρρύνει τη δημιουργικότητα των μαθητών του, ακόμη και αν οι τελευταίοι διακρίνονται από πρωτότυπες ιδέες, θα πάψουν να τις εκφράζουν και θα παίξουν το παιχνίδι των μεγάλων απαντώντας με τρόπο που είναι αναμενόμενος. Αν γίνει κάτι τέτοιο, όμως, η δημιουργικότητα συρρικνώνεται και τη θέση της παίρνει ο παραδοσιακός τρόπος σκέψης. Θα ήταν καλό για τους εκπαιδευτικούς να εξετάσουν πως σκέπτονται τα παιδιά αντί να τα οδηγούν σε μικρογραφία των ενηλίκων. Μόνο εφόσον τροποποιήσουν τον τρόπο σκέψης τους και τον παραλληλίσουν με αυτό των παιδιών, οι αντιλήψεις τους για τη δημιουργικότητα θα είναι σωστές(J.P.Isenberg,M.R.Jalongo,2006 ).<sup>5</sup>

Δεν είναι άξιο απορίας, επομένως, αν τη φαντασία, στα σχολεία μας, τη μεταχειρίζονται ως τα σήμερα σαν φτωχό συγγενή ρίχνοντας όλο το βάρος στην προσοχή και τη μνήμη. Αν το να ακούς υπομονετικά και να θυμάσαι λεπτομέρειες αποτελούν ακόμα και σήμερα τα χαρακτηριστικά του υποδειγματικού μαθητή, που είναι εξάλλου ο πιο βολικός κι εύπλαστος(Ροντάρι,1994,σελ.200). Αγωγή και έκφραση μπορούν να συνυπάρξουν αν τα μέσα αγωγής δεν καταστέλλουν το αυθόρμητο της έκφρασης του παιδιού και σέβονται τις ανάγκες του και τις επιλογές του( ΑΠΘ, 1998,σελ.16). Άλλωστε, αν τα ίδια μαθήματα, στα οποία υστερούν κάποιοι μαθητές, προσεγγιστούν με βάση τα ενδιαφέροντα τους είναι συχνό το φαινόμενο να μας εκπλήξουν ευχάριστα τα αποτελέσματα. Ξαφνικά μας αποκαλύπτουν ένα πνεύμα εφευρετικό και αναλυτικό, ιδίως αν η δραστηριότητα τους εμπλέκει προσωπικά , ενώ μέχρι τότε έδιναν την εντύπωση του αδιάφορου και κακού μαθητή.

Κατά κοινή ομολογία το παραδοσιακό σχολείο προσανατολίστηκε προς την ανάπτυξη της συγκλίνουσας σκέψης με την άσκηση της μνήμης και την ικανότητα αποτύπωσης έτοιμων λύσεων και έτσι τυποποιήθηκε το έργο της αγωγής(Κάνιστρα,1991,σελ.29).Έτσι, χάνονται τα 2/3 των δημιουργικών παιδιών, αν και έχουν μεγάλες δυνατότητες για εφευρετικότητα και πρωτοτυπία και θα μπορούσαν να εξελιχθούν σε δυναμικά, παραγωγικά άτομα (Παρασκευόπουλος,1985,σελ.125,τόμος 3).Όταν οι εκπαιδευτικοί δεν γνωρίζουν τι είναι η δημιουργικότητα, πώς αυτή εκδηλώνεται και πόσο σημαντική είναι, αγνοούν και τον τρόπο να την διδάξουν. Συνέπεια αυτού είναι να χάνονται δημιουργικά talenta και αυτό έχει άμεση συνέπεια στην πρόοδο της επιστήμης και των τεχνών, του ανθρώπινου πολιτισμού γενικά (Λαμπροπούλου, Τζίμας,2006,σελ.263).<sup>6</sup>

Πώς λοιπόν η γαλούχηση ατόμων με δημιουργικότητα υπήρξε ανέκαθεν πρωταρχικός σκοπός καθώς επίσης και το ζητούμενο της εκπαίδευσης; Έχουν παρατηρηθεί περιπτώσεις ατόμων να λαμβάνουν παιδεία αλλά να αποκόβονται από τον κόσμο και την πραγματικότητα στην προσπάθειά τους να αποκτήσουν όλο και περισσότερα πτυχία και εφόδια. Η μετατόπιση από το περιεχόμενο της γνώσης στη χρήση της γνώσης, μιας γνώσης- προϊόν, που μπορεί να την αποκτήσει κάποιος (αρκεί να ξοδεύει χρήμα και χρόνο) υποδηλώνει την κυριαρχία της αισθητικής της κατανάλωσης . Η εκπαίδευση που τεκμηριώνεται με πιστοποιητικά, αποτελεί για τους νέους το διαβατήριο για μια πετυχημένη καριέρα και όχι το έναυσμα για τη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας(Μακρίδης,2008,σελ.76). Από την άλλη πλευρά, όταν ένας μαθητής αποκτά από μόνος του ορισμένες γνώσεις μέσα από την ελεύθερη έρευνα και την αυθόρμητη προσπάθεια, τις συγκρατεί πάντοτε περισσότερο. Με τον τρόπο αυτό, ο μαθητής κατακτά κυρίως μια μέθοδο που θα του χρησιμεύσει σ' όλη του τη ζωή και

---

5. [www.education.com/reference/article/creativity-education/](http://www.education.com/reference/article/creativity-education/)

6. [www.elliepek.gr/documents/3o.../lampropoulou\\_tzimas.pdf](http://www.elliepek.gr/documents/3o.../lampropoulou_tzimas.pdf)



που θα αυξάνει συνεχώς την περιέργειά του χωρίς να την εξαντλεί. Αν μη τι άλλο, αντί να αφήσει τη μνήμη του να κυριαρχήσει πάνω στη λογική του ή να υποτάξει τη νόησή του σε ασκήσεις που επιβάλλονται από τα έξω, θα μάθει να χρησιμοποιεί μόνος του το λογικό του και θα διαμορφώνει ελεύθερα τις δικές του ιδέες (Piaget, 1979,σελ.71,72).

Αγωγή, βέβαια, σημαίνει ολόπλευρη καλλιέργεια της προσωπικότητας –όχι μόνο σε ένα τομέα-και αυτό ακριβώς απαιτεί να ορίσουμε εκ νέου μεθοδολογικές προσεγγίσεις στο επίσημο πρόγραμμα της εκπαίδευσης. Το δικαίωμα στην ηθική και πνευματική εκπαίδευση δεν εξαντλείται στο δικαίωμα απόκτησης γνώσεων ή παρακολούθησης μιας διδασκαλίας, ούτε σε μια υποχρέωση υπακοής, αλλά αντίθετα είναι το δικαίωμα απόκτησης ορισμένων πολύτιμων πνευματικών εργαλείων που η διαμόρφωσή τους απαιτεί ένα ιδιαίτερο κοινωνικό κλίμα που δεν μπορεί να το χαρακτηρίζει μόνο η υποταγή. Επομένως, η εκπαίδευση δεν αποτελεί μια απλή αγωγή, αλλά την απαραίτητη προϋπόθεση της ίδιας της φυσικής ανάπτυξης του ατόμου ( Piaget,1979,σελ.46).

Είναι δυνατή μια αγωγή που οδηγεί στη δημιουργικότητα. Και η Μάρτα Φατόρι μας λέει, ότι όλοι μπορούν να είναι δημιουργικοί, φτάνει να μη ζουν σε μια καταπιεστική κοινωνία, σε μια καταπιεστική οικογένεια, σε ένα καταπιεστικό σχολείο(Ροντάρι,1994,σελ.206). Η δημιουργικότητα αφορά όλα τα άτομα και δεν αποτελεί σπάνιο φαινόμενο μόνο των προικισμένων ατόμων. Η διαφοροποίηση μεταξύ των ατόμων είναι ποσοτική, θέμα διαβάθμισης, και όχι ποιοτική (Ξανθάκου, 1998,σελ.29). Και τίθεται το ερώτημα, αν και κατά πόσο, μπορούμε να μετρήσουμε τη δημιουργικότητα. Ανάλογα με την εκφραστική άνεση στον προφορικό λόγο καθώς επίσης και τον ευέλικτο τρόπο σκέψης εκτιμάται η δημιουργικότητα των ατόμων, ο ορισμός της οποίας συγκλίνει κατά πολύ σε αυτόν της αποκλίνουσας σκέψης. Το να αξιολογήσει κανείς τη δημιουργικότητα εξαρτάται από το κατά πόσο δημιουργικά είναι ή όχι τα προϊόντα της σκέψης. Στοιχεία που διακρίνουν τα δημιουργικά προϊόντα είναι ανάμεσα σε άλλα η πρωτοτυπία, η εφευρετικότητα, η ευρύτητα, η μοναδικότητα (Κωσταρίδου-Ευκλείδη,1989, σελ.1336,Τόμος 2). Η δημιουργικότητα έχει την ικανότητα να σπάει συνεχώς τα σχήματα της εμπειρίας(Ροντάρι ,1994,σελ.206) .

Τα τεστ νοημοσύνης δεν μπορούν να μετρήσουν τη δημιουργικότητα αφού τα δημιουργικά παιδιά δεν έχουν κατ' ανάγκη και την πλέον υψηλή νοημοσύνη. Ένα υψηλό I.Q μας λέει κάτι για τη νοημοσύνη αλλά δεν εγγυάται και υψηλή δημιουργικότητα (Μαυρομάτη,2012).<sup>7</sup> Οι Barron& Harrington(όπως αναφέρεται στο Κωσταρίδου-Ευκλείδη ,1989) κάνουν λόγο για τη συσχέτιση I.Q και δημιουργικότητας, σε ομάδες δημιουργικών ατόμων, η οποία κυμαίνεται από χαμηλή μέχρι μέτρια(σελ.1339).Έχει διαπιστωθεί ότι η δημιουργική σκέψη είναι καθολικό ανθρώπινο χαρακτηριστικό, που με άσκηση και αγωγή μπορεί να αυξηθεί, αλλά υπάρχουν εμπόδια ατομικά και κοινωνικά που δεν αφήνουν το άτομο να εξωτερικεύσει τις δημιουργικές του ικανότητες. Η δημιουργικότητα αποτελεί το πιο χαρακτηριστικό δείγμα της δυναμικότητας που ενυπάρχει στη νοημοσύνη καθώς είναι ικανή να κινητοποιήσει όχι μόνο το νου αλλά και ολόκληρο το είναι μας. Πάντως για να γίνει ορατή η δημιουργικότητα, απαραίτητη είναι και η ύπαρξη της φαντασίας, ο ρόλος της οποίας είναι, κατά βάση, εσωτερικής φύσης. Από τη στιγμή που έχουμε δημιουργική ενόραση κάνουμε νέες συνδέσεις μεταξύ των πραγμάτων και συσχετίζουμε ότι μέχρι πρότινος θεωρούσαμε εντελώς ασύνδετο. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι η δημιουργικότητα αντικρούει τη λογική. Για αυτό ακριβώς, είμαστε προικισμένοι με δεξί ημισφαίριο σχετικό με αφαιρετικούς συλλογισμούς - για παράδειγμα προσανατολισμό- αλλά

---

7. [www.pireasnet.gr/LinkClick.aspx?fileticket=t%2BLarJZhJsA%3D...](http://www.pireasnet.gr/LinkClick.aspx?fileticket=t%2BLarJZhJsA%3D...)

και με αριστερό που βασίζεται σε σκέψη σειριακή -όπως γίνεται με τα μαθηματικά - (Γαρυφαλάκη,2012).<sup>8</sup>Και ο Αντωνίου αναφέρει ότι το δεξί ημισφαίριο ελέγχει τη δημιουργική, σφαιρική σκέψη(Αντωνίου, 2008,σελ.19).

Όσον αφορά την εκπαίδευση και κυρίως τα τυπικά προγράμματά της, είναι φανερό, ότι η δημιουργικότητα δεν αποτελεί πρωταρχικό στόχο. Παρόλο που θεωρητικά σκοπός της Αισθητικής Αγωγής στο σύγχρονο σχολείο είναι η αρμονική καλλιέργεια όλων των πτυχών της προσωπικότητας του παιδιού, η ενίσχυση των δημιουργικών του δυνάμεων, η καλλιέργεια της καλλιτεχνικής του ευαισθησίας, της φαντασίας, καθώς και της αντιληπτικής και της κριτικής του ικανότητας (Κάνιστρα,1991,σελ.57) δεν γίνεται μεθοδική δουλειά για να επιτευχθούν. Αλλά και του δράματος σκοπός δεν είναι άλλος από την αυτοπραγμάτωση , τη μάθηση που σχετίζεται με τη ζωή και είναι κατά βάση λειτουργική αλλά και αυτή που κατανοείται κατά τη διάρκεια της ίδιας της δράσης, τα προσωπικά βιώματα που γίνονται αντιληπτά από τον ίδιο το μαθητή αρχικά, η έκφραση τόσο με λόγια όσο και με δράση καλλιεργώντας όσες δυνάμεις δημιουργικές διαθέτει το παιδί. Το ομαδικό πνεύμα , η συναισθηματική ηρεμία , η ασφάλεια του εσωτερικού κόσμου, η συνεργατικότητα, η ικανοποίηση της ψυχής , η διερευνητική διάθεση, η ανάπτυξη τους, το ανήσυχο πνεύμα, και τέλος η συζήτηση με επιχειρήματα αποτελούν τους εκπαιδευτικούς στόχους (Σέρρη,1991,σελ.37,38). Προωθείται, όμως, η δημιουργικότητα μέσα από την αγωγή;

Ο Johnson(όπως αναφέρεται στο Κωσταρίδου-Ευκλείδη, 1989) παραθέτει ότι σύμφωνα με έρευνες, η αποκλίνουσα σκέψη δείχνει να έχει αυξητική τάση στην ηλικία των τεσσάρων αλλά με την παρακολούθηση μαθημάτων στο νηπιαγωγείο αρχίζει να μειώνεται, ενώ αυξάνεται έντονα στην ηλικία των δέκα ετών και μέχρι τα δεκατέσσερα αυξάνεται σταδιακά (σελ.1334). Από τη μια πλευρά, ατομικοί παράγοντες, όπως χαμηλή αυτοπεποίθηση, φόβος να δοκιμάσουν κάτι εντελώς νέο και πρωτότυπο σε σκέψη λόγω της επικράτησης της λογικής και από την άλλη πλευρά, κοινωνικοί παράγοντες, λόγω χάρη στερεότυπα κουλτούρας και πρότυπα συμπεριφορών που επιβάλλονται από αυταρχικά πλαίσια και έλλειψη ελεύθερης σκέψης αλλά και θάρρους από το συντηρητικό περιβάλλον. Παρατηρείται κάμψη της δημιουργικότητας στα παιδικά εικαστικά έργα, κυρίως, καθώς λείπει ο αυθορμητισμός, ενώ επικρατεί η μίμηση.

### **Ελληνική και Ευρωπαϊκή Έρευνα**

Καίριο ερώτημα αποτελεί το κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί συμβάλλουν από την πλευρά τους και με ποια μέσα ώστε η εκπαιδευτική διαδικασία να είναι ουσιώδης. Σύμφωνα με ελληνική έρευνα η παρώθηση δημιουργικών δραστηριοτήτων μέσω των σχολικών βιβλίων είναι της τάξεως του 50% για τους μαθητές Γυμνασίου και του 60% για τους μαθητές Λυκείου(Γκιζελή, Μακρίδης, 2008,γραφ.22,σελ.130).Στην ερώτηση κατά πόσο τα σχολικά βιβλία δίνουν στους μαθητές ιδέες για την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων, απάντησαν ότι κατά 60% το βιβλίο της Πληροφορικής, 50% το βιβλίο των Αγγλικών,48% τα Μαθηματικά, 45% η Τεχνολογία, 40% η Νεοελληνική Γλώσσα και 38% η Φυσική και Χημεία(Γκιζελή, Μακρίδης,2008,γραφ.23,σελ.131).Σχετικά με εποπτικό υλικό χρησιμοποιούμενο πολύ, στο Δημοτικό το ποσοστό φθάνει στο 20%, στο Γυμνάσιο στο 19%, στα ΕΠΑΛ και Λύκεια στο 10%(Βείκου, Βαρέση, Πατούνα,2008,γραφ.33,σελ.141).

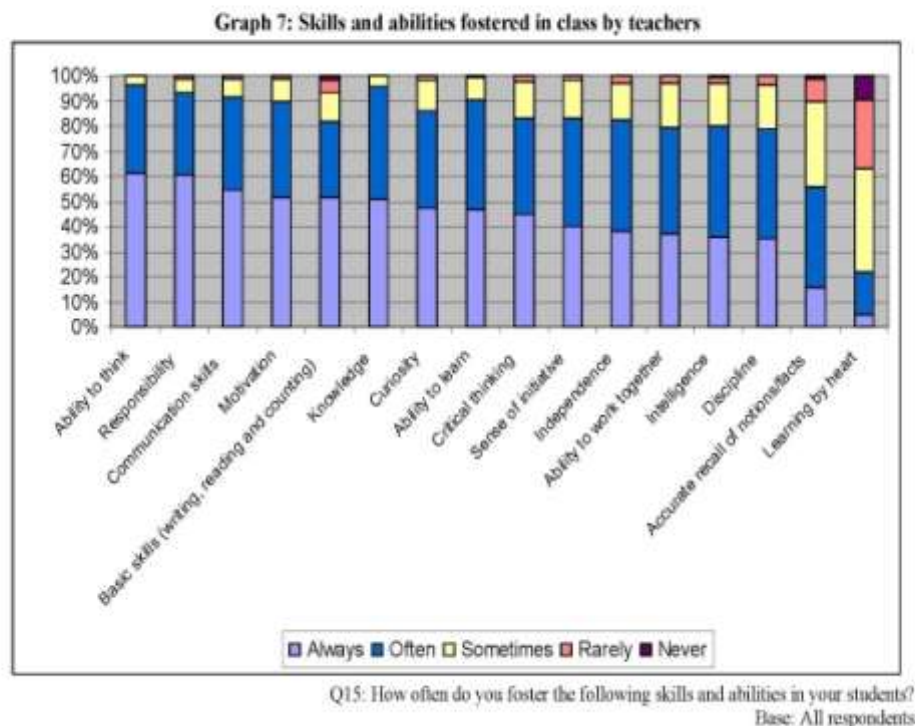
Όσον αφορά τις νέες τεχνολογίες και κατά πόσο αυτές χρησιμοποιούνται στη σχολική κοινότητα μόνο το 3% των μαθητών λυκείου απαντούν πολύ, ενώ στα ΕΠΑΛ το 10%. Ένα

---

8. [kalosagogos.blogspot.com/p/blog-page\\_16.html](http://kalosagogos.blogspot.com/p/blog-page_16.html)

ποσοστό της τάξεως του 7%, από τους εκπαιδευτικούς στα λύκεια και στα ΕΠΑΛ, χρησιμοποιεί Νέες Τεχνολογίες πολύ. Μόλις ένα 3% των μαθητών Λυκείου αναφέρεται στη συχνή χρήση των Νέων Τεχνολογιών, ενώ στα ΕΠΑΛ το 10% των μαθητών (Βείκου, Βαρέση, Πατούνα, 2008, γραφ. 41, σελ. 149). Αναφέρεται ότι 4 στους 10 εκπαιδευτικούς έχουν εκδηλώσει συμμετοχή σε καινοτόμα προγράμματα, ενώ 4 στους 10 μαθητές δεν έχουν λάβει μέρος. Αν και όλοι θα συμφωνήσουν πως αυτά είναι ζωτικά για την Ποιότητα στην Εκπαίδευση, άλλοτε δεν υπάρχει χρόνος υλοποίησής τους και άλλοτε δεν γίνεται επαρκής ενημέρωση έγκαιρα. Αν και η βιωσιμότητά τους είναι αμφίβολη, η λειτουργία τους συνδέεται με την επικοινωνία μαθητών και εκπαιδευτικών ώστε να ευαισθητοποιηθούν όλοι και να ενημερωθούν για να καθιερωθούν κίνητρα που θα εξασφαλίσουν τη συμμετοχή και θα αναδείξουν ένα πολιτισμό σχολικό εντελώς διαφορετικό (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2008).

Εικόνα 1 Romina Cachia & Anusca Ferrari, 2010, γραφ.7, σελ.32.

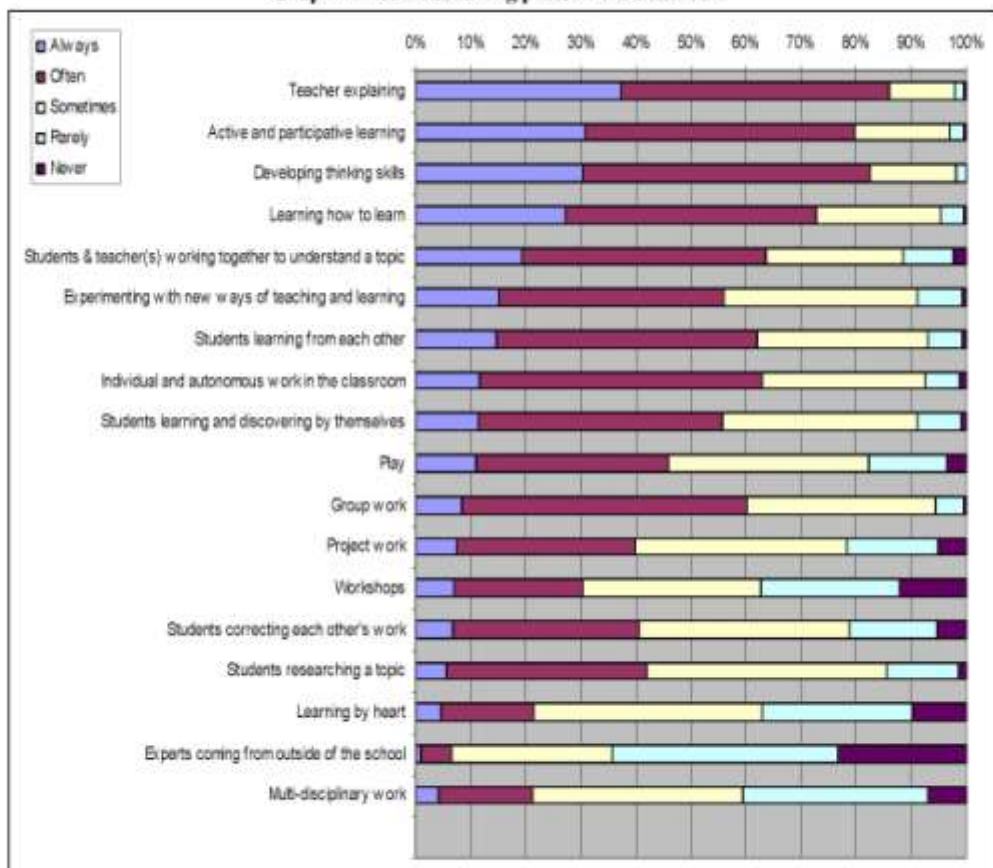


Σχετικά με τις ικανότητες και δεξιότητες που αναπτύσσονται στην τάξη από τους εκπαιδευτικούς σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, ένα ποσοστό 60% των δασκάλων πάντα ενθαρρύνει την υπευθυνότητα των παιδιών και την ικανότητα τους να σκέπτονται, ενώ ένα 50% παρωθεί τους μαθητές και προωθεί τη γνώση. Κατά 48% κινητοποιούν την περιέργεια των μαθητών, την ικανότητά τους να μαθαίνουν και την κριτική τους σκέψη. Το 40% ενθαρρύνει την πρωτοβουλία και την ανεξαρτησία ενώ μόλις ένα 5% προάγει την αποστήθιση.

Εικόνα 2, Romina Cachia & Anusca Ferrari, 2010, γραφ.9, σελ.34.



**Graph 9: Activities taking place in the classroom**



Q16: Which activities take place during your lessons?  
Base: All respondents

Όσον αφορά τις δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρο στην τάξη, ένα 50% των μαθητών μαθαίνει συχνά με ενεργητική συμμετοχή και ένα 40% μαθαίνει πώς να μαθαίνει-μεταγνώση-. Ένα 50% αναπτύσσουν κριτική ικανότητα και ένα 40% μαθαίνουν ανακαλύπτοντας μόνοι τους, ενώ ένα 30% ερευνά κάποιο θέμα και εργάζεται σε project.

Ένα ποσοστό 61% των Ευρωπαίων δασκάλων συμφώνησε ότι η δημιουργικότητα μπορεί να εφαρμοστεί σε κάθε τομέα της γνώσης και ότι είναι μια δεξιότητα που μπορεί να εφαρμοστεί σε κάθε σχολικό μάθημα (Romina Cachia & Anusca Ferrari, 2010, γραφ.3, σελ.23), ενώ ένα 55% κατέληξε ότι όλοι μπορούν να είναι δημιουργικοί (Romina Cachia & Anusca Ferrari, 2010, γραφ.4, σελ.25) και ένα ποσοστό 18% πιστεύει ότι η δημιουργικότητα μπορεί να διδαχθεί, με ένα 10% να υποστηρίζει ότι μπορεί να αξιολογηθεί και με ένα 59% να παραδέχεται ότι η δημιουργικότητα είναι μια δεξιότητα βασική που πρέπει να αναπτύσσεται στο σχολείο (Romina Cachia & Anusca Ferrari, 2010, γραφ.6, σελ.28).<sup>9</sup>

### Ποιότητα στην Εκπαίδευση

9.

[Creativity in Schools: A Survey of Teachers in Europe - IPTS - Europaippts.jrc.ec.europa.eu/publications/pub.cfm?id...romina\\_cachia, anusca\\_ferrari 2010](http://Creativity_in_Schools:_A_Survey_of_Teachers_in_Europe_-_IPTS_-_Europaippts.jrc.ec.europa.eu/publications/pub.cfm?id...romina_cachia,_anusca_ferrari_2010)

Εξακολουθούμε να αναρωτιόμαστε για το ρόλο της δημιουργικότητας στην εκπαίδευση και για την πραγματικότητα στην τάξη μέσα από τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στον ελληνικό χώρο. Χαρακτηριστικά η Κάνιστρα σχολιάζει ότι η έλλειψη ενημέρωσης στον ειδικό χώρο της καλλιτεχνικής αγωγής, ένα χώρο εντελώς παρεξηγημένο, οδήγησε σε παιδαγωγικά σφάλματα ανεπανόρθωτης οπισθοδρόμησης. Διέπλεσε μια εσφαλμένη αντίληψη για το ρόλο της τέχνης στα σχολεία βλέποντας την σαν ένα και μοναδικό τρόπο έκφρασης, σύμφωνα με τα ακαδημαϊκά πρότυπα, επιβάλλοντας ισοπεδωτικές μεθόδους προκατασκευασμένης γνώσης, με την κακώς εννοούμενη βοήθεια στο παιδί. Στέρησε από τα παιδιά τη χαρά της προσωπικής δημιουργίας, της γνήσιας έκφρασης, της ψυχικής εκτόνωσης και δημιούργησε άτομα παθητικά, πειθήνιους δέκτες της από καθέδρας διδασκαλίας (Κάνιστρα,1991,σελ.59).

Καιρός να αναλογιστούμε πώς μπορούμε να αποφύγουμε τα λάθη του παρελθόντος. Η γνώση θα μπορέσει να γίνει δημιουργική και αποδοτική μόνο αν περάσει από την επινόηση της γόνιμης φαντασίας σε συνδυασμό με τη βιωματική έκφραση (Άλκηστις,1984,σελ.79). Η φαντασία είναι πηγή τέχνης και μέσω αυτής τα παιδιά εκφράζονται τόσο χάρη στο θέατρο όσο και μέσω της δραματοποίησης γενικότερα. Μέσα από την τέχνη, το παιδί αξιοποιεί όλη του την έμφυτη περιέργεια και το δυναμικό του και οδηγείται στον κόσμο της πνευματικής ελευθερίας και δημιουργίας (ΑΠΘ,1998,σελ.16). Επομένως, η δημιουργικότητα στην πρώτη θέση. Και ο δάσκαλος; Ο δάσκαλος μεταμορφώνεται σε εμπνευστή. Σε αυτόν που ενθαρρύνει τη δημιουργικότητα. Από τη μια πλευρά ο δάσκαλος οφείλει να έχει το απαραίτητο γνωστικό επίπεδο και μεθοδολογία, αλλά από την άλλη πλευρά, έρχεται στην τάξη ως μια προσωπικότητα που θα εμπνεύσει τους μαθητές χάρη στις διαπροσωπικές ικανότητες του και τη δημιουργικότητά του. Δεν είναι πια εκείνος που μεταδίδει μια γνώση έτοιμη, μια μπουκιά κάθε μέρα. Είναι ένας ενήλικος που βρίσκεται με τα παιδιά για να εκφράσει ότι καλύτερο έχει, για να αναπτύξει και στον ίδιο του τον εαυτό τις έξεις της δημιουργίας, της φαντασίας, της εποικοδομητικής ενασχόλησης σε μια σειρά από δραστηριότητες που τώρα πια θεωρούνται ισότιμες (Ροντάρι,1994,σελ.209).

Πρώτο και βασικό μέλημα είναι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών καθώς η οργάνωση από μόνη της δεν είναι αρκετή και δεν νοείται καλό σχολείο χωρίς καλούς εκπαιδευτικούς. Για να υιοθετηθούν οι παραπάνω προτάσεις, η ενσωμάτωση της μοντέρνας τεχνολογίας αλλά και ο εμπλουτισμός του σχολικού προγράμματος είναι σημαντικοί παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη. Τα κύρια χαρακτηριστικά των Καινοτόμων Προγραμμάτων είναι η έμφαση στις ομαδοσυνεργατικές και βιωματικές προσεγγίσεις, η οικοδόμηση γνώσεων και η ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων των μαθητών, η επικαιροποίηση των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών (Α.Π.Σ.) και η ευέλικτη διαχείριση του σχολικού χρόνου(Σπυροπούλου, Αναστασάκη, Δελιγιάννη, Κούτρα, Μπούρας, 2008,σελ.89).Καινοτόμα θεωρούνται τα προγράμματα που συμβαδίζουν με τις εξελίξεις στην τεχνολογία σε πολιτισμικό και κοινωνικό επίπεδο και ενσωματώθηκαν στην ελληνική εκπαίδευση ώστε να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των σύγχρονων παιδαγωγικών μεθόδων. Οι μέθοδοι της βιωματικής, ομαδοσυνεργατικής καθώς και διερευνητικής διδασκαλίας υπερβαίνουν τη μηχανική απομνημόνευση και δίνουν ατομικότητα στη γνώση που προσεγγίζεται. Μαθήματα όπως αυτά της Ευέλικτης Ζώνης, Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Επιχειρηματικότητας, Νέες Τεχνολογίες και Αγωγή Υγείας είναι αναντίρρητα προγράμματα εμπλουτισμού του Αναλυτικού Προγράμματος και συνδέουν το περιβάλλον με το σχολείο και την κοινωνία και σε συλλογικό επίπεδο πραγματοποιείται η δημιουργία. Στο Ωρολόγιο πρόγραμμα τα Προγράμματα Καινοτομίας είναι ενσωματωμένα στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση ενώ στην επόμενη εκπαιδευτική βαθμίδα η πραγματοποίησή τους λαμβάνει χώρα άτυπα( Παιδαγωγικό Ινστιτούτο,2008).

Η ποιότητα της εκπαίδευσης έχει καταστεί τις τελευταίες δεκαετίες ζήτημα κεντρικής προτεραιότητας για τα εκπαιδευτικά συστήματα στο ευρωπαϊκό αλλά και στο ευρύτερο διεθνές περιβάλλον(Ο.Ο.Σ.Α, U.N.E.S.C.O). Απώτερη επιδίωξη, η Ευρωπαϊκή Ένωση να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά τη υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή-European Council 2000- (Δαγκλής,2008,σελ.24).Είναι καιρός να αφυπνιστούμε μπροστά στην πρόκληση της Ευρώπης για μια κοινωνία αναπτυγμένη που την χαρακτηρίζει η καινοτομία. Η τεχνολογία διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στη διάχυση της γνώσης, επηρεάζοντας άμεσα τη μάθηση. Η διδασκαλία νοείται ως κατεξοχήν στοχαστική και αναστοχαστική διαδικασία, ενώ έμφαση δίνεται στην επίλυση προβλημάτων μέσω διερεύνησης και πειραματισμού(Παπαναούμ,2008,σελ.57). Υπάρχουν πάρα πολλοί τρόποι για να προσεγγίσουμε το μαθητή με πνεύμα που να τον εμπνέει και να τον κινητοποιεί να συμμετέχει ενεργητικά στο μάθημα. Η δημιουργικότητα είναι μια γνωστική αλλά και κοινωνική δεξιότητα σύνδεσης και σύνθεσης δεδομένων και ζητούμενων και παραδείγματα της αποτελούν τα ακόλουθα:

- δημιουργικό δράμα
- δημιουργικό παιχνίδι
- δημιουργικό γράψιμο
- δημιουργική ιστορία
- δημιουργική εργασία
- δημιουργική άσκηση
- δημιουργική δραστηριότητα
- δημιουργική σκέψη
- δημιουργική ιδέα

Η αγωγή μέσω μοντέλων δημιουργικότητας δεν νοείται ως αντιστάθμισμα της ακαδημαϊκής παιδείας. Είναι ο βασικός πυρήνας από όπου ξεκινά η εκπαιδευτική διαδικασία και γύρω από τον άξονα της αποκλίνουσας νόησης περιστρέφεται η όλη αγωγή του μαθητή (Χατζηλουκά,2009).<sup>10</sup>

Επειδή βασικό μέλημα της εκπαιδευτικής διαδικασίας εκτός από το γνωστικό υπόβαθρο των μαθητών αποτελεί η κοινωνικοποίηση τους, πρέπει να τονιστεί, στο σημείο αυτό, η σημαντική προσφορά των καινοτομιών. Σε περιπτώσεις που εφαρμόστηκαν, οι μαθητές έγιναν περισσότερο πρόθυμοι να συμμετέχουν ενεργά και εντάχθηκαν ομαλότερα, αναλαμβάνοντας ενεργό ρόλο στην σχολική κοινότητα τροποποιώντας παράλληλα τη συμπεριφορά τους με θετικά στοιχεία (Σπυροπούλου, Αναστασάκη, Δεληγιάννη, Κούτρα, Μπούρας, 2008,σελ.99). Ο Τριλιανός θεωρεί την ποιοτική εκπαίδευση ιδιαίτερα σημαντική και έτσι επικροτεί το ότι εφαρμόστηκε τόσο στην Πρωτοβάθμια όσο και στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Αναφέρει ότι η μάθηση ανταποκρίνεται στις νέες απαιτήσεις της εποχής, όπως η παγκοσμιοποίηση, και αποσκοπεί στη βελτίωση της ανθρώπινης ζωής. Το έργο αυτό συμπληρώνουν με τη σειρά τους οι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι στοχεύουν σ' αυτό και είναι επαρκώς καταρτισμένοι (Haskins &Loeb· Crowe, στο: Τριλιανός, 2009). Η δημιουργική διαδικασία προτείνεται να αφορά περισσότερο μια στάση ζωής μέσα στη σχολική τάξη και να μην εγκλωβιστεί σε ένα δώρο μάθησης μέσα από τίτλους όπως δημιουργική αγωγή, ευέλικτη

ζώνη( Παπαδοπούλου, Γουδήρας, 2008,σελ.148-150). Αντιθέτως, για να γίνει η καινοτομία τρόπος ζωής στην απόκτηση και διαχείριση γνώσεων στο σχολείο, θα πρέπει αυτή η τακτική να εμποδίζει κάθε πτυχή γνώσης και γνωστικού αντικειμένου. Ως εκ τούτου, η διαμόρφωση ενός προγράμματος σπουδών με λιγότερα γνωστικά αντικείμενα και εξειδίκευσης μπορεί να ενισχύσει την πρωτοβουλία για καινοτόμο δράση σε συνδυασμό με την κατάλληλη κατάρτιση και ενημέρωση που θα δοθεί στους εκπαιδευτικούς (Δρουσιώτη ,2010).<sup>11</sup>

### **Επίλογος**

Ο Ξωχέλλης (2005) υποστηρίζει ότι η πρόκληση για το σύγχρονο σχολείο είναι να προσφέρει υψηλής ποιότητας εκπαίδευση για όλους, και να συμβάλει στη διαμόρφωση πολιτών ικανών να συμβιώνουν αυτοδύναμα και δημιουργικά στο σύγχρονο κόσμο (Παπαναούμ,2008,σελ.57). Επιπλέον, η επένδυση σε αυτό το είδος εκπαίδευσης θα έχει ως αποτέλεσμα την προαγωγή της καινοτομίας, που σχετίζεται άμεσα με τη δημιουργικότητα και την προώθηση της επιστήμης και των τεχνών ,μέσα σε μια κοινωνία με συνοχή και αποδοχή της ετερότητας(Βάθη, 2011,σελ.83).Αντίθετα, μέσα από την υπάρχουσα διαδικασία αξιολόγησης και βαθμολόγησης των επιτευγμάτων των εκπαιδευομένων προωθείται η απομνημόνευση και αποκτά αξία η στείρα γνώση, ενώ, παράλληλα, υποβαθμίζονται οι διαδικασίες μάθησης, η κριτική-δημιουργική σκέψη αλλά και η προσωπικότητα του κάθε εκπαιδευόμενου (Αλαχιώτης & Καρατζιά –Σταυλιώτη κ.ε ,2008,σελ.340 ). Στην περίπτωση που η σχολική γνώση απομακρύνεται από τη δημιουργική δραστηριότητα και υποβάλλεται μέσω ψυχοκοινωνικών μηχανισμών ως αντικείμενο κατάκτησης, τότε το σχολείο χάνει το νόημά του και μαζί και την ψυχή του (Μακρίδης,2008,σελ.75,76). Τελικά, επιζητούμε μαθητές και κατά επέκταση αυριανούς πολίτες χαρακτηριζόμενους από αδράνεια ή ευέλικτους και εφευρετικούς με ιδέες καινοτόμες; Εν κατακλείδι, στο βάθος, θα πρέπει να βρίσκεται ένα και μόνο μάθημα :η πραγματικότητα, που αντιμετωπίζεται από όλες τις απόψεις, αρχίζοντας απ’ την πρώτη πραγματικότητα, τη σχολική κοινότητα, τη συμβίωση, τον τρόπο να ζούμε και να δουλεύουμε μαζί. Σ’ ένα τέτοιου είδους σχολείο το παιδί δεν είναι πια καταναλωτής κουλτούρας και αξιών, αλλά δημιουργός και παραγωγός αξιών και κουλτούρας (Ροντάρι,1994,σελ.209).

### **Βιβλιογραφία**

Εκπαίδευση και Ποιότητα στο Ελληνικό Σχολείο,2008, ΕΠΕΑΕΚ II Γ’ΚΠΣ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα

Η Σύγχρονη Εικαστική Αγωγή στο σχολείο,1991, Μάχη Κάνιστρα, Αυτοέκδοση, Αθήνα

Το σχολείο Εργαστήρι Τέχνης και Δημιουργίας,1998, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη

Το αυτοσχέδιο θέατρο στο σχολείο,1984, Άλκηστις, Αυτοέκδοση, Αθήνα

Δραματική Έκφραση και Αγωγή του Παιδιού,1991, Λένια Σέργη,Gutenberg,Αθήνα

Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια-Λεξικό,1989, τόμοι 2 και 3, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα

Αντωνίου Αλ.-Στ,2008,Ψυχολογία ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, Πασχαλίδη, Αθήνα

Εξελικτική Ψυχολογία, 1985, Τόμος 3,Ιωάννης Παρασκευόπουλος, Ιδιωτική έκδοση, Αθήνα

Γραμματική της Φαντασίας,1994, Τζιάννι Ροντάρι, Τεκμήριο, Αθήνα

Το Μέλλον της Εκπαίδευσης, 1979,Ζαν Πιαζέ, Υποδομή, Αθήνα

## **Ιστοσελίδες**

[Creativity in Schools: A Survey of Teachers in Europe - IPTS - Europa](#)

[ipts.jrc.ec.europa.eu/publications/pub.cfm?id...](http://ipts.jrc.ec.europa.eu/publications/pub.cfm?id...)

romina cachia, anusca ferrari 2010 Ανακτήθηκε 9/4/2015

[Η ποιότητα στην εκπαίδευση | Παιδείας Εγκώμιον](#)  
<https://anthologio.wordpress.com/2013/03/26/ό-ί-17/> Ανακτήθηκε 12/6/2015

[Ποιότητα στην Εκπαίδευση: Πανάκεια ή Παγίδα; | Αντίβαρο](#)  
[www.antibaro.gr/article/1128](http://www.antibaro.gr/article/1128) Ανακτήθηκε 12/6/2015

[Καλός Αγωγός: Πολλαπλή Νοημοσύνη](#)  
[kalosagogos.blogspot.com/p/blog-page\\_16.html](http://kalosagogos.blogspot.com/p/blog-page_16.html) Ανακτήθηκε 12/6/2015

[Η θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης | Ψυχολογία, Φιλοσοφία ...](#)  
<https://sciencearchives.wordpress.com/2011/11/04/h-ί-ή-ύ/>  
<http://www.researchhistory.org/2012/06/16/maslows-hierarchy-of-needs/> Ανακτήθηκε 12/6/2015  
[www.creativitycultureeducation.org/.../cs-synoptic-survey-286.pdf](http://www.creativitycultureeducation.org/.../cs-synoptic-survey-286.pdf) Ανακτήθηκε 9/4/2015

[Διπλωματική Εργασία Αξιολόγηση της δημιουργικότητας ... - Nemertes](#)  
[nemertes.lis.upatras.gr/.../Nimertis\\_Vathi \(ptde\).pdf](http://nemertes.lis.upatras.gr/.../Nimertis_Vathi (ptde).pdf) Ανακτήθηκε 15/4/2015

[Η θεωρία της Πολλαπλής Νοημοσύνης Howard Gardner | Anna ' s ...](#)  
<https://pappanna.wordpress.com/.../η-θεωρία-της-πολλαπλής-νοημοσύνης-howard-gardner/>  
Ανακτήθηκε 26/7/2015

[Η αξιοποίηση των ΤΠΕ και της Δημιουργικής Γραφής για τη ...](#)  
[hmathia14.ekped.gr/.../VoIA/VoIA\\_204\\_216.pdf](http://hmathia14.ekped.gr/.../VoIA/VoIA_204_216.pdf) Ανακτήθηκε 1/5/2015

[Παιδαγωγική αξιοποίηση της θεωρίας της πολλαπλής νοημοσύνης ...](#)  
[www.kpe.gr/.../7.../28\\_Kaztaridou.pdf](http://www.kpe.gr/.../7.../28_Kaztaridou.pdf) Ανακτήθηκε 1/5/2015

[oepek\\_meleth\\_07](#)  
[blogs.sch.gr/kkiourtsis/files/2011/12/oepek\\_meleth\\_07.pdf](http://blogs.sch.gr/kkiourtsis/files/2011/12/oepek_meleth_07.pdf) Ανακτήθηκε 1/5/2015



Η Ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης των παιδιών  
[www.pireasnet.gr/LinkClick.aspx?fileticket...](http://www.pireasnet.gr/LinkClick.aspx?fileticket...) Ανακτήθηκε 1/5/2015

Καινοτομία και δημιουργικότητα | Open Education Europa  
[www.openeducationeuropa.eu/.../καινοτομία-και-δημιουργικότητα](http://www.openeducationeuropa.eu/.../καινοτομία-και-δημιουργικότητα) Ανακτήθηκε 28/4/2015

[lekythos.library.ucy.ac.cy/.../skemperi.pdf?...2](http://lekythos.library.ucy.ac.cy/.../skemperi.pdf?...2).Ανακτήθηκε Ανακτήθηκε 25/4/2015

Creativity in the classroom | Education | The Guardian  
[www.theguardian.com/education/creativity-in-the-classroom](http://www.theguardian.com/education/creativity-in-the-classroom) Ανακτήθηκε 19/4/2015

ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ - Education and Lifelong Learning  
[repository.edulll.gr/edulll/retrieve/3849/1144.pdf](http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/3849/1144.pdf) Ανακτήθηκε 15/4/2015

i2fest: Δημιουργικότητα, Καινοτομία και Νέες Τεχνολογίες  
[www.epyna.eu/.../syros.../243-charpantidou.pdf](http://www.epyna.eu/.../syros.../243-charpantidou.pdf) Ανακτήθηκε 15/4/2015

Δημιουργικότητα και μάθηση στην Πρωτοβάθμια ... - ελλ.ι.ε.π.εκ.  
[www.elliepek.gr/.../lampropoulou\\_tzimas.pdf](http://www.elliepek.gr/.../lampropoulou_tzimas.pdf) Ανακτήθηκε 9/4/2015

<http://www.openeducationeuropa.eu/el/paper/%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BD%CE%BF%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%B9%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1>Ανακτήθηκε 28/4/2015

Παρουσιάσεις, Αρχεία PowerPoint  
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ  
[www.enallax.com/.../dimiourgikotita\\_kouteslini.ppt](http://www.enallax.com/.../dimiourgikotita_kouteslini.ppt) Ανακτήθηκε 28/4/2015

Δημιουργικότητα Εκπαίδευση  
[ekpedeftikos.com/.../dimiourgikotita.../Hadjilouca\\_Mavri\\_Eirini\\_dimiourgikotita.ppt](http://ekpedeftikos.com/.../dimiourgikotita.../Hadjilouca_Mavri_Eirini_dimiourgikotita.ppt)  
Ανακτήθηκε 28/4/2015

Η καινοτομία και η δημιουργικότητα στη Διά Βίου Μάθηση  
[alexiskokkos.gr/kainotomia\\_dimiourgikotita.pp](http://alexiskokkos.gr/kainotomia_dimiourgikotita.pp) Ανακτήθηκε 9/4/2015